

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ὑπὸ

ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΟΥ

Αἱ μεγάλαι διαταραχαί, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ὁ πόλεμος ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐμπολέμων καὶ τῶν οὐδετέρων, ἔχουν σοβαρωτάτας κοινωνικὰς συνεπείας. Πρὸς ἄμβλυσιν τῶν γεννωμένων δυσχερειῶν τὰ διάφορα κράτη ἔσπευσαν, καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτι, νὰ λάβουν τὰ ἐνδεδειγμένα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν καθίστανται ὀλονὲν δραστικώτερα, ἰδίως εἰς τὰς ἐμπλακείσας εἰς αὐτὰς χώρας καὶ τὰς ἀμεσώτερον θιγείσας ἐξ αὐτῶν.

Παρὰ τὴν μὴ πλήρη εἰσέτι παγίωσιν τῆς ἀκολουθουμένης ὑπὸ τῶν κρατῶν πολιτικῆς, διακρίνει τις σαφῶς ὠρισμένας κατευθύνσεις, τόσον ἐν τῇ λήψει τῶν μέτρων ὅσον καὶ ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτῶν. Ὡς γενικαὶ τάσεις κατὰ τὴν χάραξιν τῆς πολεμικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς δύνανται νὰ θεωρηθοῦν:

1) Ἡ ὑποχώρησις τῆς κοινωνικῆς σκοπιμότητος τῶν προστατευτικῶν μέτρων πρὸ τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἐθνικῶν — πολεμικῶν καὶ οἰκονομικῶν — ἀναγκῶν. Αἱ ἐπιτακτικαὶ ἀνάγκαι τῆς πολεμικῆς περιόδου δικαιολογοῦν ὄχι μόνον τὴν μερικὴν ἀναστολὴν τῆς ἰσχύος τῶν φιλεργατικῶν νόμων (περὶ χρονικῶν ὀρίων ἐργασίας, περὶ προστασίας γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων, περὶ ἀδειῶν κλπ.),¹ ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ αὐτὴν τὴν κατάργησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐργασίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπετράπη καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρθρ. 2 τῆς ὑπ' ἀριθ. 29 διεθνοῦς συμβάσεως ἐπὶ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐργασίας (1930) εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἀνωτέρας βίας. Ἄλλως τε, εἰς πολλὰ σύγχρονα συνταγματικὰ κείμενα ἡ ἐργασία χαρακτηρίζεται ὡς κοινωνικὸν λειτούργημα καὶ καθῆκον, ἡ ἐπιτέλεσις τοῦ ὁποίου εἶναι βεβαίως ἐπιτακτικώτερα ἐν καιρῷ πολέμου, ὅποτε ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ συνεισφορὰν τῶν πάσης φύσεως δυνάμεων τῆς χώρας καὶ καταβολὴν τοῦ ἀνωτάτου ὀρίου τῆς προσπαθείας.

¹ Καὶ παρ' ἡμῖν κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ Α. Ν. 1984/1939 «περὶ ὀργανώσεως τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς Χώρας» ἐπιτρέπεται ἡ μερικὴ ἀναστολή τῆς ἰσχύος ὠρισμένων ἐργατικῶν καὶ ναυτεργατικῶν νόμων.

Ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἔθνικοῦ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ κριτηρίου ἔναντι τοῦ κοινωνικοῦ ἐν καιρῷ πολέμου διαφαίνεται καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων διατάξεων νομοθεσιῶν τινων, ὡς τῆς γερμανικῆς, καθ' ἧς τιμωρεῖται ὁ ζητῶν ἢ παρέχων εὐνοϊκωτέρους τῶν καθοριζομένων ὅρους καὶ ὀρίζεται ἀκόμη, ὅτι ἡ ὑποβολὴ εἰς δυσμενεστέρας τῶν συνήθων συνθήκας δὲν ἀποτελεῖ νόμιμον λόγον καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας. Τούναντίον ἐν ὁμαλῇ περιόδῳ ὀρίζεται, ὡς γνωστόν, ὅτι οἱ εὐνοϊκώτεροι ὅροι τῆς ἀτομικῆς συμβάσεως εἶναι ἐπικρατέστεροι τῶν διατυπωμένων εἰς τοὺς νόμους ἢ τὰς συλλογικὰς συμβάσεις ὄρων καὶ ἐπὶ πλέον ἢ μεταβολὴ τῶν συνθηκῶν ἐργασίας ἐπὶ τὸ δυσμενέστερον ἀποτελεῖ νόμιμον λόγον καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐκ μέρους τοῦ μισθωτοῦ. Τέλος, πανταχοῦ περιστέλλεται τὸ δικαίωμα τῆς ἀπεργίας, εἷς τινὰ δὲ κράτη ἀπειλοῦνται ἐκτάκτως βαρεῖαι ποιναὶ κατὰ τῶν σοβαρωτέρων παραβάσεων ὠρισμένων ἐργατικῶν νόμων (γερμαν. διάτ. τῆς 4 Σεπτ. 1939 καὶ γαλλικὸν διάτ. 19 Ὀκτωβρ. 1939).

2) Ἡ τόνωσις τῆς ἀλληλεγγύης τόσοσιν μεταξὺ τοῦ στρατευθέντος καὶ τοῦ λοιποῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ὁ μὴ στρατευθεὶς πληθυσμὸς ὀφείλει νὰ ὑποστῇ πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ ἔνοπλος νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος καὶ ταῦτοχρόνως νὰ συντηρηθοῦν τὰ ἀπροστάτευτα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν στρατευθέντων. Ἡ ἐνισχυμένη ἀλληλεγγύη τοῦ πληθυσμοῦ ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν στενωτάτην συνεργασίαν τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν μισθωτῶν τόσοσιν μεταξὺ των ὅσον καὶ μετὰ τοῦ κράτους, παραμεριζομένων, προσκαίρως ἔστω, τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν διεκδικήσεων. Τὰ κράτη ὀργανώνουν νομοθετικῶς τὴν συνεργασίαν ταύτην συνιστῶντα ἰσομερῆ συμβούλια ἢ ἐπιτροπὰς μὲ εὐρυτέρας ἀρμοδιότητας, ὡς ἐν Γαλλίᾳ (νόμος τῆς 11 Ἰουλίου 1938 καὶ διατ. 10 Νοεμβρίου 1939) καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ (νόμος τῆς 21 Σεπτ. 1939).

3) Ἡ εὐρυνσις τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἀρμοδίων διοικητικῶν ὀργάνων. Ἡ διοικήσις, πράγματι, ἔχει ἀνάγκην μεγαλειτέρας εὐχερείας ἐν τῇ λήψει τῶν μέτρων, ἵνα δύναται νὰ προσαρμόζη τὴν κοινωνικὴν νομοθεσίαν πρὸς τὰς συνεχῶς μεταβαλλομένας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου οἰκονομικὰς συνθήκας καὶ νὰ κατευθύνῃ τὸ εἶδος, τὸν τρόπον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπασχολήσεως τῶν πολιτῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀρμοδίων κρατικῶν ὀργάνων εἶναι, κατὰ κανόνα, ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἐργασίας, συγκεντρῶντων εὐρυτάτην ἐξουσίαν, ὡς συμβαίνει ἐν Ἀγγλίᾳ (νόμος 21 Σεπτ.

1939), ἐν Γαλλίᾳ (διάτ. 12 Ἀπριλίου καὶ 15 Σεπτ. 1939), Γερμανία (πρᾶξις 4 Σεπτ. 1939) καὶ Βελγίῳ (νόμος 24 Ἰουλίου 1939).

Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῶν οἰκείων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν συνεστήθησαν εἰδικὰ πολυμελῆ ὄργανα ἢ νέα ὑπηρεσίαι μὲ ἀποστολὴν τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον. Οὕτω ἰδρύθη ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ Ἴσομερὲς Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον. Ἐν Γαλλίᾳ συνεστήθησαν: ἡ Γενικὴ Γραμματεία ἐπιστρατεύσεως τῆς ἐργασίας, ἡ Ὑπηρεσία ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως καὶ ἡ Ὑπηρεσία ἰθαγενενοῦς βορειοαφρικανικῆς καὶ ἀποικιακῆς ἐργασίας, ἡ ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ ἑναρμονισμοῦ τῆς ἐργασίας, τὸ 15μελὲς Συμβούλιον μελέτης κοινωνικῶν ζητημάτων (ἀνασταλείσης τῆς λειτουργίας τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Ἐργασίας) καὶ ἡ 21μελὴς Μόνιμος Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ (ἀνασταλείσης τῆς λειτουργίας τοῦ Ἐθνικοῦ Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου). Εἰς τὴν Γερμανίαν ἀνετέθη εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐξ ὑπουργῶν ἢ λήψις πάσης φύσεως μέτρων ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἰδρύθησαν τὸ Office de guerre pour l'industrie et le travail καὶ τὸ Service obligatoire de travail καὶ ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ τὸ Industrial Emergency Council. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ Διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας συνέστησεν εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν κρίσεως.

Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας παρατηρήσεις θὰ ἐξετάσωμεν τὴν ἐπίδρασιν, ἣν ἔσχε καὶ ἀσκεῖ ὁ πόλεμος ἐπὶ: 1) τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας, 2) τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων, 3) τῆς συμβάσεως ἐργασίας, 4) τοῦ μισθοῦ, 5) τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας, 6) τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ 7) ἄλλων τινῶν πλευρῶν κοινωνικῆς ἀντιλήψεως.

I. Ἡ ἀγορὰ τῆς ἐργασίας.

Ὁ πόλεμος ἐπιφέρει σοβαρὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὰς συνθήκας τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας τόσον ἐξ ἀπόψεως προσφορᾶς ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως ζητήσεως ἐργατικῶν χειρῶν.

Ἡ ἔνοπλος κατάστασις τῶν ἐμπολέμων καὶ τῶν οὐδετέρων κρατῶν ἀπορροφᾷ, λόγῳ τῆς γενικῆς ἢ μερικῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν πολιτῶν, ἰκανὸν ποσοστὸν ἐκ τῶν στελεχῶν τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων καὶ περιάγει αὐτοὺς εἰς δυσχερῆ κατὰ τὸ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θέσιν. Ὁ βαθμὸς τῆς δυσχερείας ἐξαρτᾶται ἀφ' ἐνὸς ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ἐμπύχου παράγοντος διὰ τὰς καθ' ἕκαστα κατηγορίας ἐπιχειρήσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς μι-

κρᾶς ἢ μεγάλης χρησιμότητος τῶν προϊόντων των διὰ τοὺς πολεμικοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ζωτικὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸν μεγαλείτερον ἀντίκτυπον ὑφίστανται αἱ πολεμικαὶ βιομηχανίαι καὶ ἡ γεωργία. Αἱ πρῶται, αἵτινες, λόγῳ τῆς σοβαρᾶς ἐντάσεως τῆς δραστηριότητός των, εἶχον καὶ πρὸ τοῦ πολέμου ἔτι συναντήσῃ δυσχερείας ἐν τῇ ἐξευρέσει τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ, εἶναι φυσικὸν νὰ περιέρχωνται, κηρυχθέντος τοῦ πολέμου, εἰς ἐκτάκτως δυσχερῆ θέσιν. Ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις ἀπαιτεῖ τὴν παρουσίαν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ πολλῶν τεχνικῶς κατηρτισμένων ἀτόμων διαφόρων ειδικοτήτων πρὸς χειρισμὸν τῶν μέσων τοῦ συγχρόνου τεχνικοῦ (μηχανικοῦ καὶ χημικοῦ) πολέμου. Ἄλλ' ἀκριβῶς τῶν προσώπων τούτων ἔχουν ἀναπόδραστον ἀνάγκην καὶ αἱ βιομηχανίαι αἱ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συνδεόμεναι μὲ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν.

Ἡ γεωργικὴ παραγωγή, ἐξ ἄλλου, ἐνδιαφέρουσα ἀμέσως τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἔτι τῶν περιορισμῶν ἐν τῇ ἱκανοποιήσει τῶν ἀναγκῶν του, πρέπει νὰ συνεχισθῇ μὲ πᾶσαν μάλιστα δυνατὴν ἔντασιν. Ἄλλ' εἰς τὴν γεωργίαν, παρ' ὅλην τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐκβιομηχάνισιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς, τὸ ἔμψυχον ὑλικὸν παίζει πάντοτε πρωτεύοντα ρόλον. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἐπιστράτευσις ἀφαιροῦσα μὲγάλον ἀριθμὸν ἐργατικῶν χειρῶν, ἀπειλεῖ νὰ δημιουργήσῃ σημαντικὰς δυσκολίας εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς χώρας.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς πολεμικὰς βιομηχανίας καὶ τὴν γεωργίαν, ἡ δραστηριότης ἄλλων ἐπιχειρήσεων — οἰκοδομικαὶ βιομηχανίαι, ἐπιχειρήσεις καὶ καταστήματα εἰδῶν πολυτελείας καὶ ἐξαγωγικῶν προϊόντων, ἐπιχειρήσεις ἐκκενωθεισῶν περιφερειῶν καὶ στρατευθέντων ἀτόμων κλπ. — ὑφίστανται, λόγῳ τοῦ πολέμου, ὕφεσιν ἢ καὶ παράλυσιν, μὲ ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀπασχολουμένου προσωπικοῦ. Ἡ ἐμπόλεμος ἐποχὴ, ἐντείνουσα τὴν δραστηριότητα τῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συνδεομένων μὲ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν κλάδων εἰς βάρος τῶν λοιπῶν, ἐπιφέρει αὐξήσιν τῆς ζητήσεως χειρῶν ἐκ μέρους τῶν πρώτων καὶ μείωσιν αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν τελευταίων.

Ἡ κατάστασις αὕτη προεκάλεσε κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ νέου πολέμου εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐμπολέμους καὶ πολλὰς οὐδετέρας χώρας αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνέργων, ἥτις ὅμως βραδύτερον, χάρις εἰς τὴν πραγματικὴν ἀναπροσαρμογὴν πρὸς τὰς νέας συνθήκας, ἤρχισε βαθμηδὸν ὑποχωροῦσα. Ἀντιθέτως κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον 1914 - 1918 τὸ φαινόμενον τῆς ἀρρυθμίας

τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας, λόγω τῆς μὴ ἐγκαίρου προβλέψεως, ὑπῆρξεν ἐντονώτερον καὶ μονιμώτερον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ σήμερον αἱ διαταραχαὶ ὑπῆρξαν μικρότεραι εἰς ὅσα κράτη ἢ μεταθίβασις ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς εἰς τὴν πολεμικὴν οἰκονομίαν παρεσκευάσθη συστηματικῶς, ὡς καὶ εἰς πολλὰς χώρας εὕρισκομένας μακρὰν τοῦ πολέμου. Τινὲς μάλιστα τῶν τελευταίων τούτων, χάρις εἰς τὰς πρώτας ὕλας, ἅς διαθέτουν, ἠδυνήθησαν καὶ νὰ ἐπωφεληθοῦν σπουδαίως ἐκ τοῦ πολέμου, ὅστις ἔδωκεν ἰδιαίτερον τόνον ζωηρότητος εἰς τοὺς συνδεομένους μὲ τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας κλάδους μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπορρόφησιν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ ἀνέργων.

Ἡ δημιουργουμένη ἐκ τοῦ πολέμου κατάστασις ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ἐργασίας ἄγει τὰ κράτη εἰς τὴν λήψιν διαφόρων μέτρων, ὡς εἶναι :

α) ἡ αὐξήσις τῶν ὥρων τῆς ἡμερησίας καὶ τῆς ἐβδομαδιαίας ἐργασίας, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται εἰδικὸς λόγος,

β) ἡ εὐρυτέρα χρησιμοποίησις τῆς γυναικείας καὶ τῆς παιδικῆς ἐργασίας, περὶ τῆς ὁποίας ἐπίσης ὁμιλοῦμεν κατωτέρω,

γ) ἡ ἐντατικώτερα χρῆσις τῶν τεχνικῶν μέσων παραγωγῆς πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν στρατευθέντων ἀτόμων. Τοῦτο ὅμως, ὡς καὶ ἡ εἰς μεγάλην κλίμακα ἀπασχόλησις τῶν γυναικῶν, θὰ δημιουργήσῃ ἀναποφεύκτως σοβαρὰ προβλήματα μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν,

δ) ἡ καθιέρωσις τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν μὴ στρατευθέντων ἀνδρῶν πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἐνδιαφερόντων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν. Ἡ παροχὴ τῆς ἐργασίας ταύτης κατὰ γενικὸν κανόνα ἀμείβεται — διὰ νὰ ἔχη ἀπόδοσιν καὶ νὰ δίδῃ τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν — τελεῖ δέ, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας. Οὕτω π. χ. ὤρισαν αἱ νομοθεσίαι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἑλβετίας, Ἑλλάδος, Ἰαπωνίας, Ἰταλίας, Οὐγγαρίας καὶ Γερμανίας, ὅπου μάλιστα ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία ἐφηρμόσθη καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀχυρωματικῶν καὶ ἄλλων ἔργων ἐθνικῆς ἀμύνης,

ε) ὁ ἐγκαιρὸς προσανατολισμὸς τῶν μὴ στρατευομένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν — πρὸς τὰς ἐπαγγελματικὰς εἰδικότητας, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην ἢ προπαρασκευὴ καὶ ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου. Τὴν σχετικὴν μέριμναν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀνέλαθε τὸ Ἐθνικὸν Μέτωπον Ἐργασίας. Εἰς τὴν Γαλλίαν καθωρίσθη διὰ τοῦ διατ. τῆς 3 Νοεμβρίου 1939 ποσοστὸν (9%) μαθητευομένων ἐπὶ

τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὰς μεταλλευτικὰς καὶ μεταλλουργικὰς βιομηχανίας,

στ) ἡ μόνιμος ἢ πρόσκαιρος διατήρησις εἰς τὰς ἐργασίας του ἐνὸς τμήματος τῶν στρατευσίμων ἀνδρῶν. Τοῦτο γίνεται κυρίως ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν προσωπικὸν βιομηχανικῶν τινων κλάδων πολεμικοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἄλλων κλάδων τῆς παραγωγῆς, ὡς τῆς γεωργίας, δίδονται εἰδικαὶ ἄδειαι εἰς τοὺς στρατευθέντας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων εἰς χεῖρας ἀναγκῶν, ἐφόσον βεβαίως τοῦτο εἶναι ἐφικτόν,

ζ) ἡ συστηματικωτέρα προσφυγὴ εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἀλλοδαπῶν, ἣτις καὶ ἐγένετο εἰς πολλὰς χώρας ἀντικείμενον εἰδικῆς διοικητικῆς ρυθμίσεως, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς πολεμικῆς περιόδου. Οὕτω συνέβη π. χ. εἰς τὴν Ἀγγλίαν, Ἑλβετίαν καὶ Γαλίαν, ὅπου μάλιστα οἱ ἐκ τῶν ξένων μὴ ἔχοντες ἐθνικότητα καὶ οἱ ἀπολαμβάνοντες δικαιώματος ἀσύλου ὑπήχθησαν εἰς ἅ περίπου καθήκοντα καὶ οἱ γάλλοι πολῖται ἐξ ἀπόψεως ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἐνταῦθα καὶ ἡ κλήσις ξένων ἐργατῶν πρὸς ἀπασχόλησιν των ἐν Γερμανίᾳ,

η) ἡ ἴδρυσις εἰδικῶν γραφείων τοποθετήσεως ὠρισμένων κατηγοριῶν ἐργαζομένων, ἰδιαιτέρως πληγέντων ἐκ τοῦ πολέμου, καὶ ὁ συντονισμὸς τῆς δράσεως τῶν ὑπαρχόντων γραφείων ἐργασίας εἰς τρόπον, ὥστε πᾶσα πρόσληψις καὶ πᾶσα ἀπόλυσις μισθωτοῦ νὰ τελεῖται ἐν γνώσει τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ἀναφέρομεν π. χ. τὴν ἐν Γαλίᾳ ἴδρυσιν τῶν εἰδικῶν Γραφείων Ἐργασίας πρὸς τοποθέτησιν τῶν ἐκ τῶν ἐκκενωθεισῶν περιφερειῶν προερχομένων ἀτόμων καὶ τὴν σύστασιν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου ἐναρμονισμοῦ τῆς ἐργασίας, τὴν ἐν Γερμανίᾳ ἴδρυσιν εἰδικοῦ γραφείου τοποθετήσεως πτυχιούχων γυναικῶν καὶ τὴν ἐν Σουηδίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ σύστασιν εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς ἀγορᾶς ἐργασίας. Ἀνάλογον ἀποστολὴν συντονισμοῦ προώρισται νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἡ παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ Α. Ν. 2000/1939 ἰδρυθεῖσα «Ἐργατικὴ Ὀργάνωσις μετακινήσεως καὶ προστασίας ἀνέργων»,

θ) ἡ εἰσαγωγή καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῆς ἐκ περιτροπῆς ἐργασίας, διὰ τοῦ ὁποῦ σκοπεῖται ἡ συγκράτησις τοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δυσμενῶς ἐπηρεασθεισῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς μερικῆς ἀπασχολήσεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων ἀτόμων. Τοιοῦτος εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ μνημονευθέντος Α. Ν. 2000/1939 καὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ γαλλικοῦ νόμου τῆς 1 Σεπτ. 1939. Ἀνάλογον σκοπὸν ἐπιδιώκουν αἱ ἀπαγορευτικαὶ καὶ αἱ περιοριστικαὶ τῶν ἀπολύσεων διατάξεις νομοθεσιῶν τινων καὶ

ι) ἡ τόνωσις τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς διὰ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων σχετικῶν μὲ τὴν ἄμυναν, τῆς ἐνεργείας τῶν κρατικῶν προμηθειῶν ἐκ τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς κλπ.

II. Ἡ ἐργασία γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων.

Ἡ ἐκ τῆς ἐπιστρατεύσεως προερχομένη διαταραχὴ εἰς τὴν οἰκονομίαν ἔχει ὡς ἀποτελέσματα, ὡς ἐλέχθη, καὶ τὴν εὐρείαν ἀπασχόλησιν γυναικῶν καὶ ἀνηλίκων εἰς τὰς πάσης φύσεως ἐργασίας. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχει διπλὴν ὄψιν:

Ἀφ' ἑνὸς τὰ ἄτομα ταῦτα - γυναῖκες καὶ ἀνήλικοι - εὐρίσκονται, λόγῳ τῆς κλήσεως τοῦ προστάτου των εἰς τὰ ὄπλα, εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσουν ἐργασίαν διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς βιωτικὰς των ἀνάγκας. Εἰς τὰ διὰ πρώτην φορὰν ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας πρόσωπα προστίθενται αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ἅτινα ἐστερήθησαν τῆς προτέρας των ἐργασίας λόγῳ τῆς ὑφέσεως ἢ καὶ παραλύσεως τῆς δραστηριότητος τῶν εἰς ἃς ἀπησχολοῦντο ἐπιχειρήσεων, ὡς συμβαίνει μὲ τὰ ξενοδοχεῖα, τὰς βιομηχανίας καὶ τὰ καταστήματα εἰδῶν πολυτελείας, τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἐκκενωθειῶν περιφερειῶν κλπ.

Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐπιχειρήσεις στερηθεῖσαι τῶν κανονικῶν των στελεχῶν ἀναγκάζονται νὰ προσφεύγουν εἰς μικροτέρας ἀξίας ἐργατικὰς δυνάμεις. Τὴν ἀνάγκην ταύτην, αἰσθανθέντα ἔνωρις κράτη τινά, ὡς ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία, εἶχον ἤδη πρὸ τοῦ πολέμου ἀναθεωρήσει ἐν σοβαρῷ μέτρῳ τὴν πολιτικὴν των περὶ ἀπομακρύνσεως τῶν γυναικῶν ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπανόδου των εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα, ἐπὶ πλέον δὲ εἶχον μειώσει ὡς πρὸς τινὰς ἀπασχολήσεις καὶ τὸ κατώτατον ὄριον ἡλικίας.

Ὁ βαθμὸς τῆς χρησιμοποίησεως τῆς γυναικείας καὶ τῆς παιδικῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται βεβαίως ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν ἀναγκῶν ἐκάστης χώρας. Ὅπωςδὴποτε ὁμως συνήθως:

1) κατὰ πρῶτον ζητεῖται ἡ ἀπασχόλησις τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων εἰς ἐργασίας προσιδιαζούσας, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, εἰς τὰς δυνατότητας καὶ τὰς συνηθείας τῆς κατηγορίας ταύτης τῶν μισθωτῶν, ὡς εἶναι αἱ κοινὰ ἀγροτικαὶ ἐργασίαι, αἱ κοινωνικῆς φύσεως ὑπηρεσίαι (νοσοκομείων, ἀσύλων) κλπ.

2) ἐν ἀνάγκῃ ζητεῖται ἢ καὶ ἐπιβάλλεται ἡ ἀπασχόλησις των εἰς ἐργασίας ξένας ἐν εἰρηνικῇ περιόδῳ πρὸς τὰς προτιμήσεις καὶ τὴν πείραν των. Τοιαύτη εἶναι π. χ. ἡ ἀπασχόλησις των εἰς βιομηχανίας δέρματος, μετάλλου καὶ ἠλεκτρισμοῦ.

Διὰ τὰς τελευταίας ὁμως ταύτας ἐργασίας τὰ ἐν λόγῳ πρόσωπα δὲν ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην κατάρτισιν. Ἐκτὸς τούτου, ἡ τραχύτης τῶν συνθηκῶν των δημιουργεῖ κινδύνους κατὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος τῶν εὐπαθῶν τούτων ἀτόμων. Πράγματι, ἡ διὰ πρώτην φοράν ἐπαφὴ μὲ ἀνθυγιεινάς ὕλας καὶ δύσχρηστα τεχνικὰ μέσα προκαλεῖ τὴν ἐπέλευσιν ἀσθενειῶν καὶ ἀτυχημάτων, ὧν τὴν συχνότητα ἐπιτείνει ἡ λόγῳ τῶν πολεμικῶν ἀναγκῶν ἐπιβαλλομένη ἐπιμήκυνσις τοῦ χρόνου ἐργασίας. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ταύτης αἱ νομοθεσίαι τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπηρεασθέντων κρατῶν λαμβάνουν διάφορα μέτρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύουν:

α) ἡ εἰδικὴ τεχνικὴ προπαρασκευὴ τῶν γυναικῶν πρὸς προσανατολισμὸν των, ἀπὸ τῆς εἰρηρικῆς, εἰ δυνατόν, περιόδου, πρὸς τὰ ἔργα, εἰς ἃ ὁ πόλεμος ἢ καὶ μόνη ἢ ἔνοπλος οὐδετερότης ἀπαιτεῖ νὰ ἀπασχοληθοῦν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ ἀπόδοσις των νὰ εἶναι ἱκανοποιητικὴ καὶ οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐργασίας περιορισμένοι. Τὴν προσαρμογὴν πρὸς τὰς συγχρόνους τεχνικὰς συνθήκας ὑπεβοήθησεν εἰς πολλὰ κράτη ἡ προσπάθεια καὶ ἡ συνεργασία τῶν γυναικείων σωματείων,

β) ἡ συγκράτησις τῆς διαρκείας τῆς γυναικείας καὶ τῆς παιδικῆς ἐργασίας ἐντὸς ὁρίων βραχυτέρων τῶν ἐπιβαλλομένων ὡς πρὸς τοὺς ὀρίμους ἄρρενας μισθωτοὺς καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφυγὴ τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ (διατ. 1 Σεπτ. καὶ 6 Ὀκτ. 1939) καὶ ἐν Γερμανίᾳ (ἀποφ. 11 Σεπτ. 1939) ὀρίσθη ὅτι ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλίκων (κάτω τῶν 18 ἐτῶν) δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὰς 10 ὥρας ἡμερησίως. Ὡσαύτως ἐν Ἀγγλίᾳ ὀρίσθησαν ὡς ἀνώτατον ὄριον αἱ 10½ ὥραι ἡμερησίως (διατ. τῆς 10 Νοεμβρίου 1939) καὶ ἐπεβλήθη παραλλήλως ἡ διατήρησις τῆς ἀναπαύσεως κατὰ τὴν Κυριακὴν καὶ τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου,

γ) ἡ διάκρισις τῶν γυναικῶν εἰς κατηγορίας μὲ κριτήριον τὴν μόρφωσιν, τὴν συνήθη αὐτῶν ἀπασχόλησιν καὶ τὴν οἰκογενειακὴν των κατάστασιν. Τοῦτο γίνεται πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως αἱ μὴ ἐργαζόμεναι ἐν ὁμαλῇ ἐποχῇ χρησιμοποιοῦν μόνον ἐν ἀνάγκῃ καὶ εἰς ἐργασίας κατὰ τὸ δυνατόν ἐλαφράς. Ἀκολουθεῖται δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ἡ βασικὴ τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας ἀρχὴ τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀναγκῶν,

δ) ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας ἢ ἡ ὑπὸ ὀρισμένας ἐγγυήσεις ἐπιβολὴ αὐτῆς, εἴτε λόγῳ τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας εἴτε λόγῳ εἰδικῶν οἰκογενειακῶν συνθηκῶν. Οὕτω π. χ.

εἰς τὴν Γερμανίαν ἔτυχεν ἰδιαιτέρας ρυθμίσεως ἢ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία τῶν νεανίδων 17-25 ἐτῶν (ἀπόφ. τῆς 21 Σεπτ. 1939) καὶ εἰς τὴν Φινλανδίαν ἀπηγορεύθη ἡ μετακίνησις τῶν κάτω τῶν 21 ἐτῶν γυναικῶν. Ὡσαύτως εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Ἑλβετίαν, τὴν Φινλανδίαν κλπ. ἀπηλλάγησαν τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐργασίας αἱ μητέρες τέκνων τελούντων ὑπὸ τὴν ἄμεσον καὶ ἀποκλειστικὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ τέκνα τῶν ἐργαζομένων γυναικῶν ἐλήφθη εἰδικὴ μέριμνα διὰ τῆς ἰδρύσεως εἰδικῶν κέντρων (ὡς ἐν Βερολίνῳ) τοποθετήσεως τῶν βρεφῶν καὶ τῶν νηπίων κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας,

ε) ἡ ἐν πάσει περιπτώσει ἀπαγόρευσις τῆς ἐκτελέσεως ὠρισμένων ἐργασιῶν, τῶν ὁποίων αἱ συνθήκαι εἶναι ἐκτάκτως τραχεῖαι, ὡς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰαπωνίᾳ. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην χώραν, εἰδικώτερον, ἀπηγορεύθη διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 29 Αὐγούστου 1939 ἡ ἀπασχόλησις τῶν κάτω τῶν 25 ἐτῶν γυναικῶν εἰς τὰς ἐργασίας ἐξορύξεως καὶ ἐπεξεργασίας μετάλλου καὶ

στ) ἡ διατήρησις καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς προστασίας τῆς μητρότητος, τόσον ἐξ ἀπόψεως ἀδειῶν ὅσον καὶ ἐξ ἀπόψεως παροχῶν.

III. Ἡ σύμβασις ἐργασίας.

Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν ἡ ἐξ οἰασδῆποτε αἰτίας ἀδυναμία πρὸς περαιτέρω παροχὴν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ μισθωτοῦ ἀποτελεῖ νόμιμον λόγον διαρρήξεως τῆς συμβάσεως ἐργασίας ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη. Ἡ ἀρχὴ αὕτη θὰ ἔδει νὰ ἰσχύη καὶ ὅταν ὁ λόγος τῆς διακοπῆς τῆς ἐργασίας εἶναι ἀνωτέρα βία καὶ δὴ ἡ κλῆσις εἰς τὸν στρατόν.

Τὰ διάφορα κράτη, ἐν τούτοις, ἐξ ἐπιεικείας πρὸς τοὺς καλουμένους νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας των, ὅπως ἀμβλυνοθῆ, κατὰ τὸ δυνατόν, ἢ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἀπειλουμένη ἀρρυθμία τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας, ἔλαβον ἐγκαίρως διάφορα μέτρα προστασίας, ἅτινα συνεπλήρωσαν κατὰ τὴν προπολεμικὴν καὶ τὴν διανυομένην πολεμικὴν ἐποχὴν. Διὰ τῶν μέτρων τούτων ἐξασφαλίζεται :

α) ἡ ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους διατήρησις τῆς θέσεως τῶν στρατευομένων προσώπων, εἰς τρόπον ὥστε ἅμα τῇ ἀποστρατεύσει νὰ δύνανται νὰ ἀναλάβουν τὴν ἣν εἶχον ἐργασίαν. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν στρατόν ἢ τῆς ἀπασχολήσεως εἰς ἑτέραν ὑποχρεωτικὴν ἐργασίαν ἢ ἐκτέλεσις τῆς συμβάσεως θεωρεῖται ἀναστελλομένη. Ὁ ἐργοδότης ἔχει βεβαίως τὸ δικαίωμα προσλήψεως ἀναπληρωτῶν, ἀλλ' οὗτοι ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τῶν στρατευθέντων μισθωτῶν ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποχωρήσουν ἐκ τῆς θέσεως.

Ὁ μισθωτός, ἐπανερχόμενος καὶ ἀναλαμβάνων τὴν ἐργασίαν του, οὐδεμίαν ζημίαν ἐν τῇ θέσει του ὑφίσταται ἐκ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀπουσίας. Ὁ ἐργοδότης, δηλαδή, ὄχι μόνον δὲν δύναται νὰ τὸν ἀπασχολήσῃ εἰς κατωτέραν τῆς ἣν εἶχε θέσιν, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται νὰ προὑπολογίσῃ - ὡσάκις τοῦτο ἔχει σημασίαν τινὰ - τὸν διανυθέντα ἐν τῷ στρατῷ ἢ ἄλλῃ ὑποχρεωτικῇ ὑπηρεσίᾳ χρόνον διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἀρχαιότητος, τὴν προαγωγὴν, τὴν καταγγελίαν τῆς συμβάσεως, τὴν ἀπονομὴν προσαυξήσεων ἐπὶ τοῦ μισθοῦ κλπ. Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι δημοσίας τάξεως, πᾶσα δὲ παράβασις των ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότης συνεπάγεται αὐστηρὰς κυρώσεις.

Ἐννοεῖται, βεβαίως, ὅτι ἡ ἀνάληψις τῆς ὑπηρεσίας δὲν πραγματοποιεῖται, ἐφόσον ἔλαθον χώραν ὠρισμένοι σοβαροὶ λόγοι εἴτε ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ μισθωτοῦ (ὡς ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀδυναμία αὐτοῦ) εἴτε ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἐργοδότης (ὡς ἡ διάλυσις τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ οὐσιώδης μεταβολὴ τῶν συνθηκῶν ἐκμεταλλεύσεώς της),

β) ἡ ἐξακολούθησις τῆς καταβολῆς ὁλοκλήρου ἢ μέρους τοῦ μισθοῦ. Ἡ μισθοδοσία τῶν ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων ἐξακολουθεῖ νὰ καταβάλλεται κυρίως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς κλήσεως πρὸς συμπληρωματικὴν στρατιωτικὴν ἐκγύμνασιν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κανονικῆς στρατιωτικῆς θητείας καὶ τὴν παραμονὴν ὑπὸ τὰ ὄπλα ἐν περιόδῳ μακροχρονίου ἐπιστρατεύσεως δὲν καταβάλλεται συνήθως μισθός. Ἡ ἀντίθετος τακτικὴ ἀκολουθεῖται ὡς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἐργάτας τοῦ Δημοσίου, τῶν ὁποίων ἡ ἐν γένει κατάστασις εἶναι εὐμενεστέρα τῆς τῶν μισθωτῶν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰ ἐκτεθέντα λύονται διὰ προσφάτων νομοθετημάτων τὰ ἀνωτέρω ζητήματα εἰς Ἀγγλίαν (διάφοροι νόμοι κατὰ κλάδους τοῦ 1939), Βέλγιον (νόμος τῆς 24 Ἰουλίου 1939), Γαλλίαν (Ν. Δ. τῆς 21 Ἀπριλίου 1939), Γερμανίαν (νόμος τῆς 21 Μαΐου 1935 καὶ διατ. τῆς 15 Μαρτίου 1939), Ἑλλάδα (Α. Ν. 1853, δι' οὗ συνεπληρώθησαν οἱ νόμοι 1234 καὶ 3154), Ἰταλίαν (νόμος τῆς 13 Νοεμβρίου 1924, διατ. ΧΥΙΙΙ τοῦ Χάρτου Ἐργασίας τοῦ 1927 καὶ νόμοι τῆς 6 Μαΐου 1928 καὶ τῆς 15 Ἰουνίου 1936), Ν. Ζηλανδίαν (κανονισμὸς 11 Ὀκτωβρίου 1939), Οὐγγαρίαν (διατ. Νο 7777 τοῦ 1937 καὶ νόμος Ν° ΙΙ τοῦ 1939), Ρουμανίαν (Ν. Δ. τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1939), Σουηδίαν (νόμος τῆς 14 Ὀκτωβρίου 1939) κλπ.

IV. Τὸ ζήτημα τοῦ μισθοῦ.

Ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν τῶν μὴ στρατευθέντων ἀλλ' ὑποχρεωτικῶς προσφερόντων τὰς ὑπηρεσίας των προσώπων γεννᾶται ἐν ζήτημα ἀρχῆς: κατὰ πόσον εἶναι ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ λαμβάνουν ταῦτα μισθόν. Ὁρισμένοι, πράγματι, λόγοι φαίνονται δικαιολογούντες ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν μὴ καταβολὴν μισθοῦ εἰς τοὺς ἀπασχολουμένους εἰς ἐργασίας σχετικὰς μὲ τὴν ἀμυναν καὶ δὴ:

α) ἡ πατριωτικὴ ἀλληλεγγύη πρὸς τοὺς ἐνεργοὺς πολεμιστάς, τὸ γεγονὸς δηλαδή ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ πληθυσμοῦ προσφέρει ἀμισθὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του ὑπὲρ τῆς πατρίδος, δὲν εἶναι ἠθικὸν καὶ πατριωτικὸν τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ, διατρέχον μικροτέρους κινδύνους, νὰ ἀμείβεται διὰ τὴν προσφορὰν τῶν ἐργατικῶν του δυνάμεων. Τὸ καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα ἐπιβάλλει ἀφιλοκερδῆ διάθεσιν πάσης κατεχομένης δυνάμεως,

β) ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία, εἰς ἣν ὑπόκεινται τὰ παρέχοντα ὑποχρεωτικὴν ἐργασίαν πρόσωπα εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων περὶ ἀμοιβῆς ἢ καὶ αὐτὴν τὴν λήψιν μισθοῦ, ἥτις, ἐπηρεάζουσα τὴν βούλησιν τοῦ ἐργάτου, γεννᾷ ἐν αὐτῷ σκέψεις καὶ κρίσεις ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀντιπαροχῆς,

γ) ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία, δαπανῶσα τεράστια ποσὰ διὰ τὴν χρηματοδότησιν τοῦ πολέμου, κάμπτεται καὶ ἀδυνατεῖ πολλάκις νὰ συνεχίσῃ τὴν καταβολὴν τῆς ἀμοιβῆς εἰς τοὺς ἀπασχολουμένους μισθωτοὺς.

Οἱ ἀνωτέρω, ἐν τούτοις, λόγοι δὲν δύνανται νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ μισθοῦ ἐν καιρῷ πολέμου, καθόσον ἕτεροι ἐπιτακτικώτεροι, ὡς ἡ παροχὴ μέσων συντηρήσεως τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀνάγκη αὐξήσεως τῆς ἀποδοτικότητός του, ἐπιβάλλουν τὴν καταβολὴν τῶν μισθῶν Ὁ πρῶτος μάλιστα λόγος — ὀβιωτικὸς — ὥθησε τὰς νομοθεσίας νὰ ἐπιβάλλουν τὴν καταβολὴν μισθῶν ἢ ἐπιδομάτων ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν τῶν στρατευθέντων μισθωτῶν.

Ἄλλο, βεβαίως, εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἀνάγκης σταθεροποιήσεως τῶν μισθῶν—οἵτινες, δι' εὐνοήτους λόγους, ἔχουν τάσιν πρὸς ὑψωσιν—πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν καὶ τοῦ κόστους τῆς ζωῆς. Συνήθως ὅμως ἢ ἐκ τῶν δημιουργουμένων συνθηκῶν αὐξήσις τῶν κρατικῶν προμηθειῶν καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς παραγωγῆς ὀρισμένων κλάδων προκαλοῦν αὐξήσιν τῶν τιμῶν, ἥτις, συνεπικουρουσῶν καὶ τῶν δυσχερειῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς ἐργασίας, συνεπά-

γεται ὑψωσιν τῶν μισθῶν. Διὰ τοῦτο ἐπεδιώχθη ἡ παγιοποίησις τῆς στάθμης τῶν μισθῶν ἐν Γερμανίᾳ (διὰ τῶν ἀποφ. τῆς 4 Σεπτ. καὶ τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1939) καὶ ἐν Γαλλίᾳ (διὰ τῶν διατ. τῆς 1 Σεπτ., 10 Νοεμβρ. καὶ 10 Δεκεμβρίου 1939), ὅπου περιεστάλη ἡ εὐχέρεια πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ μισθοῦ καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς ἐργαζομένας διὰ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν.

Ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἔσχεν ὁ πόλεμος ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας εἰς ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, τῶν ὁποίων οἱ ὄροι κατέστησαν ἐκ τοῦ λόγου τούτου λίαν δυσχερεῖς. Τοῦτο συμβαίνει π.χ. μὲ τούτους ἀσχολουμένους εἰς ἔργα ὑποκείμενα ἰδιαιτέρως εἰς τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρικῶν ὄπλων, γενικώτερον δὲ ἐν θαλάσῃ, ὅπου οἱ κίνδυνοι τοῦ ὑποβρυχιακοῦ πολέμου καὶ ἄλλοι λόγοι κατέστησαν ἐκτάκτως ἐπισφαλεῖς τὰς συνθήκας ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἐμπορικῶν πλοίων πάσης σημαίας. Διὰ τοῦτο ὅλαι αἱ ναυτικαὶ χῶραι παρέσχον εἰς τοὺς ναυτικούς των, εἴτε διὰ νόμων εἴτε διὰ συλλογικῶν συμβάσεων, εἰδικὰ πολεμικὰ ἐπιδόματα, τῶν ὁποίων τὸ μέγεθος συνήθως ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ ἐπικινδυνότητος τῆς διαπλεομένης θαλασσίας ζώνης. Ἀξιόλογος εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ληφθεῖσα ἐν Ἑλλάδι μέριμνα (ἀποφάσεις ὑπ' ἀριθμ. 28, 29, 30, 31 καὶ 40 τοῦ 1939 τῆς Μονίμου Ἀνωτέρας Διαιτητικῆς Ἐπιτροπῆς, συλλογικαὶ συμβάσεις τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1939 καὶ 6 Ἰαν. 1940 καὶ Α. Ν. 2064/1939 καὶ 2171/1940). Τέλος, εἰς τινὰς χώρας, ὡς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ἐλήφθη πρόνοια, ὅπως οἱ μισθωτοὶ μὴ ζημιοῦνται ἐν περιπτώσει ἀδυναμίας ἢ καθυστερήσεως πρὸς μετάθασιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας διὰ λόγους καθαρῶς πολεμικούς, ὡς π. χ. διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν ἕνεκα ἀντιαεροπορικοῦ συναγερμοῦ.

Ἡ ἐκ τοῦ πατριωτικοῦ καθήκοντος ἐπιβαλλομένη ὀλιγάρκεια καὶ ἀλληλεγγύη ἤγαγε τὸν νομοθέτην κρατῶν τινῶν εἰς τὴν υἱοθέτησιν διατάξεων, δυνάμει τῶν ὁποίων αἱ κανονικαὶ ἀποδοχαὶ ὑφίστανται σοβαρὰς μειώσεις πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν στερουμένων πόρων ζωῆς συνεπείᾳ τοῦ πολέμου. Αἱ μειώσεις αὗται ἄλλοτε μὲν ἐμφανίζονται ὑπὸ μορφήν εἰδικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ μορφήν κρατήσεων ἐπὶ τῶν προσαυξήσεων τοῦ μισθοῦ, αἵτινες ἀποτελοῦν εἶδος ἐκτάκτων κερδῶν.

Ἄξιά μνείας ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι τὰ ληφθέντα μέτρα ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου οἱ ἐργοδοτοὶ ὑπεχρεώθησαν (πρᾶξις τῆς 11ης Ὀκτωβρίου 1939) νὰ καταβάλλουν εἰς τὸ Δημόσιον τὰ ἐκ τῶν μὴ ἀμειβομένων προσθέτων ὥρων ἐξοικονομούμενα ποσὰ καὶ ἐν

Γαλλία, ἔνθα, ἐκτὸς τοῦ ὑψηλοῦ εἰδικοῦ φόρου ἐπὶ τῶν μεγάλων μισθῶν (νόμος 2 Μαΐου 1938 καὶ Ν. Δ. τῆς 10ης Νοεμβρίου 1939), ἐπεβλήθησαν (διατ. 1 Σεπτ., 26 Σεπτ. καὶ 27 Ὀκτωβρ. καὶ 5 Δεκ. 1939) ὑπὲρ τῶν δαπανῶν κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης δύο εἰδῶν κρατήσεις ἐπὶ τῶν μισθῶν μερίμνη τοῦ ἐργοδότη, ἧτοι : α) κράτησις ἐκ 15 % ἐπὶ τοῦ μισθοῦ τῶν στρατευθέντων ἀνδρῶν ἡλικίας 18 - 49 ἐτῶν καὶ β) κράτησις τῶν 40 % τῆς ἀμοιβῆς τῶν πλέον τῶν 40 πραγματοποιημένων ἐβδομαδιαίως ὥρῶν ὡς καὶ τῶν προσ-αυξήσεων λόγω προσθέτου ἐργασίας.

V. Ἡ διάρκεια τῆς ἐργασίας.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐπειγουσῶν καὶ αὐξουσῶν ἀναγκῶν τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου μετὰ παραλλήλου ἱκανοποιήσεως τῶν ζωτικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐπετράπη εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη ἢ ἐπιμήκυνσις τῆς διαρκείας τῆς ἡμερησίας καὶ τῆς ἐβδομαδιαίας ἐργασίας καὶ ἢ κατάργησις ἢ ὁ περιορισμὸς τῆς παροχῆς τῆς ἐβδομαδιαίας ἀναπαύσεως καὶ τῶν ἐτησίων ἀδειῶν μετ' ἀποδοχῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς διαθέσεως ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων μέσων πρὸς τὸ ὕψιστον συμφέρον τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος δικαιολογεῖ, βεβαίως, τὴν ἔντασιν τῶν δυνάμεων καὶ τὴν θυσίαν τῶν ἀνέσεων εἰς βάρος ἔστω καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξυψώσεως τῶν ἀτόμων. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως σημαίνει καθιέρωσιν ἀπεριορίστου διαρκείας ἢ ἐκτάκτως μακρῶν ὥρῶν ἐργασίας ἐπὶ συνεχεῖς ἡμέρας ἢ καὶ νύκτας, διότι τοιοῦτοτρόπως θὰ προεκαλεῖτο πρόωρος ἐξάντλησις τῶν δυνάμεων καὶ κατ' ἀκολουθίαν μείωσις τῆς ἀποδοτικότητος ἐπὶ βλάβῃ τῆς παραγωγῆς, πρὸς αὔξησιν ἀκριβῶς τῆς ὁποίας ἐζητήθη καὶ υἱοθετήθη ἢ ἀναστολή τῶν διατάξεων περὶ χρονικῶν ὀρίων ἐργασίας.

Διὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον λόγον ὅσα κράτη ἔσπευσαν νὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἐπιβολὴν λίαν μακρᾶς διαρκείας εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναθεωρήσουν συντόμως τὴν τακτικὴν των καὶ νὰ περιορίσουν τὴν αὔξησιν τοῦ χρόνου ἐργασίας ἐντὸς λογικῶν ὀρίων, ὡς ἄλλωστε ἐγένετο καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου 1914 — 1918.

Ἐκ τῶν ληφθέντων εἰδικῶν μέτρων ἀναφέρομεν τὰ τῆς Ἀγγλίας (διὰ διαφόρων συλλογικῶν συμβάσεων), τοῦ Βελγίου (νομοθετήματα 27 Αὐγούστου καὶ 9 Νοεμβρίου 1939), τῆς Γαλλίας (διατ. τῆς 1, 8, 12, 20 καὶ 26 Σεπτεμβρίου, 27 Ὀκτωβρίου 1939 κλπ.), τῆς Γερμανίας (πράξεις τῆς 4 Σεπτεμβρίου, 17 καὶ 30

Νοεμβρίου καὶ 12 Δεκεμβρίου 1939), τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς (διατ. 11 Ἰουλίου 1939), τῶν Ἰνδιῶν (διάφοροι πράξεις τοῦ Νοεμβρίου 1939), τῆς Μοραβίας καὶ Βοημίας (διατ. 14 Ἀπριλίου 1939), τοῦ Καναδᾶ (ἀπόφασις τῆς 13 Σεπτεμβρίου τοῦ Fair Wage Board), τῆς Οὐγγαρίας (διατ. 2 Σεπτ. 1939), τῆς Φινλανδίας (διατ. 10 Ὀκτ. 1939), τῆς Βουλγαρίας (ἀπόφ. 17 Ὀκτωβρίου 1939) κλπ.

Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἐπετράπη:

α) ἡ ἀντικατάστασις τῆς δώρου ἡμερησίας ἐργασίας καὶ τῆς 48ώρου ἢ 40ώρου ἐβδομαδιαίας δι' ἐργασίας μακροτέρας διαρκείας. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ ἡ 40ωρος ἐβδομάς ἀντικατεστάθη - δυνητικῶς - διὰ τῆς ἐβδομάδος τῶν 60 ὥρῶν (πλὴν τῶν μεταλλείων, ὅπου ἡ ἐργασία διαρκεῖ 52½ ὥρας ἐβδομαδιαίως), ἥτις ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ Βελγίῳ ἡ ὀκτάωρος ἡμερησία ἐργασία ἔδωκε τὴν θέσιν τῆς εἰς δεκάωρον καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ εἰς ἐννεάωρον,

β) ἡ ἀναστολή τῶν διατάξεων περὶ ἐβδομαδιαίας ἀναπαύσεως ἢ ἡ καθιέρωσις συστήματος ἀναπαύσεως ἐκ περιτροπῆς. Οὕτω ἐν Γαλλίᾳ, εἰς μὲν τὰ δημόσια καταστήματα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις τὰς ἐργαζομένας εἰς τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν ὠρίσθη πλήρης ἀναστολή τῆς χορηγήσεως ἐβδομαδιαίας ἀναπαύσεως, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἰδιωτικὰς βιομηχανίας καὶ τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα ἐπετράπη ἡ χορήγησις τῆς ἐκ περιτροπῆς. Ἔτι πλέον δικαιολογημένον φαίνεται τὸ εἶς τινα κράτη ληφθὲν μέτρον ἀναστολῆς τῶν ἐτησίων ἀδειῶν, αἵτινες ἐπετράπη νὰ δίδονται μόνον εἰς περιστάσεις ἐκτάκτου ἀνάγκης, ὡς π. χ. σοβαρῶν λόγων ὑγείας,

γ) ἡ εὐρυτέρα χρῆσις τοῦ συστήματος τῶν ὑπερωριῶν. Αὐταὶ ὅμως τελοῦν πάντοτε ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ τὸν ἔλεγχον ἀρμοδίων κρατικῶν ὀργάνων. Ἡ εἰς τὰς προσθέτους ταύτας ὥρας ἀναλογουῖσα ἀμοιβὴ πολλάκις δὲν καταβάλλεται (ὡς ἐν Γερμανίᾳ μέχρι τῆς 30 Νοεμβρίου καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὡς πρὸς τὸ προσωπικὸν τῆς ἐθνικῆς ἐταιρείας γαλλικῶν σιδηροδρόμων (διατ. 6 Ὀκτωβρ. 1939) ἢ καταβάλλεται μὲ περικοπὰς ὑπὲρ τῶν δαπανῶν κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης (ὡς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ).

VI. Αἱ κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις.

Αἱ πολεμικαὶ ἀνωμαλίας προκαλοῦν, ὡς καὶ αἱ οἰκονομικαὶ κρίσεις, σοβαρὰς διαταραχὰς καὶ εἰς βᾶρος τῶν φορέων τῆς ἀσφαλιστικῆς προστασίας. Πράγματι, ἐν καιρῷ πολέμου αἱ πρόσοδοι τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μειοῦνται ὡς ἐκ τῆς ὑφέσεως τῆς

δραστηριότητος κλάδων τινων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διακοπῆς τῆς καταβολῆς εἰσφορῶν ἐκ μέρους τῶν στρατευθέντων. Ἀντιθέτως, αἱ διὰ παροχὰς δαπάναι αὐξάνουν αἰσθητῶς, καθόσον, ἐνῶ τὰ δικαιώματα τῶν στρατευθέντων ἠσφαλισμένων καὶ τῶν ἐκ τούτων ἐλκόντων ἀξιώσεις παραμένουν ἐνεργά, διάφοροι λόγοι συντελοῦν εἰς νέας ἐπιβαρύνσεις. Τοιοῦτοι λόγοι εἶναι :

α) ἡ αὐξήσις τῶν πραγματοποιουμένων περιπτώσεων ἀτυχημάτων, ἀσθενειῶν, ἀναπηριῶν καὶ θανάτων ἔνεκα τῆς ἀπασχολήσεως τῶν μισθωτῶν ὑπὸ πλέον τραχεῖς καὶ ἐπικινδύνους ὄρους (μακρὰ ὄρα ἐργασίας, νέα τεχνικὰ μέσα, ἀνθυγιεινοὶ ὄροι, νυκτερινὴ ἐργασία, ἀνεπαρκὴς διατροφή), λόγω τῆς εἰς εὐρείαν κλίμακα προσφυγῆς εἰς τὴν γυναικείαν καὶ τὴν παιδικὴν ἐργασίαν καὶ χρησιμοποίησός της εἰς ἀπασχολήσεις νέας καὶ καθ' ἑαυτὰς πολλάκις κινδυνώδεις καὶ ἔνεκα διαφόρων ἄλλων ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν λόγων (ψυχολογικῶν, συγκοινωνιακῶν κλπ.),

β) ἡ τάσις τῶν νομοθεσιῶν, τῶν ἐμπολέμων ἰδίως κρατῶν, πρὸς ἐπιείκειαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς ἀλληλεγγύης, ἣτις ἄγει αὐτὰς νὰ ἐπιβάλουν εἰς τοὺς ἀσφαλιστικούς φορεῖς καὶ ὑποχρεώσεις κοινωνικῆς μᾶλλον ἀντιλήψεως, ἐκφευγούσας τῆς στενῆς ἐννοίας τῶν ἀσφαλιστικῶν παροχῶν καὶ

γ) ἡ ἐκ τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν αὐξήσις τοῦ κόστους τῶν εἰδος παροχῶν κλπ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὰ κράτη εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μεριμνήσουν ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῶν πόρων τῶν Ἀσφαλιστικῶν τῶν Ὄργανισμῶν, ὅσον καὶ ἂν ἡ ὑγιῆς ἀσφαλιστικὴ πρόβλεψις ἐξυπονοεῖ ἔγκαιρον ἀντιμετώπισιν τῶν περιόδων κρίσεως.

Αἱ νομοθεσίαι ἐπεζήτησαν, ὅπως διὰ τῶν καταλλήλων μέτρων προσαρμόσουν τὸ κοινωνικοασφαλιστικὸν τῶν σύστημα πρὸς τὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος. Πρὸς τοῦτο :

α) ἀνέστειλαν τὴν καταβολὴν εἰσφορῶν ἐκ μέρους τῶν στρατευθέντων, τῶν ὁποίων ὅμως διετήρησαν ἀμείωτα τὰ δικαιώματα ὡς πρὸς τὸν κλάδον τῶν συντάξεων, εἰς τρόπον ὥστε ὁ διανυθεὶς χρόνος εἰς ἐκτέλεσιν στρατιωτικῆς ἢ ἄλλης ὑποχρεωτικῆς ὑπηρεσίας νὰ προσυπολογίζεται διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ποσοῦ τῆς συντάξεως,

β) διετήρησαν ἢ καὶ διηύρυναν τὰς πάσης φύσεως παροχὰς ἀσθενείας πρὸς τὰ δικαιούχα μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν στρατευθέντων ἢ ἀποθανόντων ἐν πολέμῳ ἠσφαλισμένων, πολλάκις μάλιστα καὶ ἄνευ συμμετοχῆς τινος αὐτῶν εἰς τὰς σχετικὰς δαπάνας. Ἐννοεῖται, βεβαίως, ὅτι προσωπικῶς οἱ στρατευθέντες ἠσφαλισμέ-

νοι περιθάλλονται ἐν περιπτώσει ἀσθενείας ἢ τραύματος μερίμνη καὶ δαπάναις τῆς οἰκείας στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Μετὰ τὴν ἀποστράτευσίν των ἀπολαμβάνουν ἀμέσως καὶ πλήρως τῶν παροχῶν τοῦ κλάδου ἀσθενείας, καθόσον κατὰ τὸν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνον θεωρεῖται πλασματικῶς ὅτι κατέβαλον τὸ ἐλάχιστον ὄριον τῶν νομίμων εἰσφορῶν,

γ) ἔλαθον εἰδικὴν ἀσφαλιστικὴν μέριμναν ὑπὲρ ὠρισμένων μισθωτῶν, τῶν ὁποίων ἡ σωματικὴ ἀκεραιότης καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ διατρέχουν ἄμεσον κίνδυνον ἐξ αἰτίας τῶν πολεμικῶν γεγονότων. Τοῦτο συνέβη κυρίως ὡς πρὸς τοὺς ναυτικούς, ὑπὲρ τῶν ὁποίων μάλιστα εἰς τινα κράτη, ὡς τὴν Σουηδίαν (νόμοι τῆς 11 Ἰουνίου 1937 καὶ τῆς 15 Δεκεμβρίου 1939) καὶ τὴν Ἑλλάδα (Α.Ν. 2116/1939) συνεστήθησαν εἰδικοί ἀσφαλιστικοὶ φορεῖς κατὰ τῶν κινδύνων τοῦ πολέμου,

δ) παρέσχον διοικητικὰς καὶ ἄλλας διευκολύνσεις πρὸς λήψιν τῶν παροχῶν. Οὕτω π. χ. ἠπλουστεύθησαν αἱ διατυπώσεις, ἐπετρέπη ἡ προσφυγὴ καὶ εἰς ξένους πρὸς τὸν φορέα ἰατροὺς καὶ ἐπεβλήθη ἡ χορήγησις παροχῶν ἐκ μέρους τῶν φορέων τῆς ἐκάστοτε διαμονῆς τῶν δικαιούχων εἰς τὰς περιπτώσεις μεταβολῆς ταύτης ἐκ πολεμικῶν λόγων καὶ

ε) ἐρρύθμισαν τὸ ζήτημα τῶν εἰς χρῆμα παροχῶν ἐν περιπτώσει ἐπελεύσεως ἀτυχήματος ἐκ πολεμικῶν λόγων καὶ εἰδικώτερον τὴν περίπτωσιν τῆς συρροῆς ἀσφαλιστικῶν παροχῶν μετὰ πολεμικῆς συντάξεως.

Ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων ἐμπνέονται αἱ πρόσφατοι νομοθεσίαι τῆς Γερμανίας (διάτ. 20 Ἀπριλίου, 4 Σεπτεμβρίου καὶ 13 Ὀκτωβρίου 1939), τῆς Γαλλίας (διάτ. 26 Σεπτεμβρίου 1939), τῆς Ἀγγλίας (διάτ. τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1939), τῆς Βουλγαρίας (ἐγκύκλιος τῆς 25 Σεπτεμβρίου 1939), τῆς Ὀλλανδίας (νόμος 19 Ὀκτωβρίου 1939) κ.λ.π.

VII. Λοιπαὶ πλευραὶ προστασίας.

Ἐκτὸς τῶν ἀναπτυχθέντων, ὁ ἐκ τοῦ πολέμου κοινωνικὸς ἀντίκτυπος ἐπιβάλλει τὴν λήψιν καὶ ἄλλων μέτρων πρὸς προστασίαν τοῦ λαοῦ.

Μεταξὺ τούτων σπουδαιότερα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα εἰς:

1) τὸ ζήτημα τῆς κατοικίας. Ἡ στέγασις τοῦ πληθυσμοῦ ὑφίσταται ἐκ τοῦ πολέμου ὠρισμένας ἐπιδράσεις. Εἶναι ἀληθές, βεβαίως, ὅτι ἡ προσφορὰ κατοικιῶν ἐλάχιστα αὐξομειοῦται κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, καθόσον ἡ δραστηριότης τῶν

οικοδομικῶν βιομηχανικῶν καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν ἐφθηνῶν λαϊκῶν κατοικῶν συνήθως παραλύουν. Ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐπίσης, καὶ ἡ ζήτησις μένει σχεδὸν ἀνεπηρέαστος, διότι ἡ ἐπιστράτευσις δὲν μειώνει κατὰ κανόνα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκογενειακῶν ἐστιῶν, ὅστις ἀποτελεῖ κριτήριον τῶν ἀναγκῶν τῆς στεγάζσεως.

Ἐν τούτοις, ὑπάρχουν σοβαροὶ λόγοι, οἱ ὅποιοι δικαιολογοῦν τὴν λήψιν κρατικῶν μέτρων, ὡς εἶναι ἡ ἐκκένωσις ὠρισμένων περιφερειῶν καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τῶν στερηθεισῶν τοῦ προστάτου των οἰκογενειῶν καὶ γενικώτερον τῶν προσώπων, ὧν τὸ εἰσόδημα ἐμειώθη λόγῳ τοῦ πολέμου.

Ἡ Γαλλία ἔλαβεν ἤδη ἐπὶ τοῦ προκειμένου δραστικὰ μέτρα (διατ. 1 Ἰουλίου, 1 Σεπτεμβρίου, 26 Σεπτεμβρίου καὶ 5 Ὀκτωβρίου 1939), διὰ τῶν ὁποίων ἐπιτρέπεται ἀφ' ἑνὸς ἢ διὰ δηλώσεως τῶν πληγέντων ἐκ τοῦ πολέμου ἀτόμων λύσις τῆς μισθώσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ προσφυγὴ των εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς μείωσιν τοῦ συμπεφωνημένου ποσοῦ ἐνοικίου ἢ καὶ πλήρη ἀναστολὴν τῆς πληρωμῆς του κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐχθροπραξιῶν. Εἰδικῶς διὰ τοὺς στρατευθέντας ἡ μείωσις τοῦ ἐνοικίου φθάνει μέχρι τῶν $\frac{3}{4}$ τοῦ ποσοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ ἰδιοκτῆται τῶν οἰκιῶν δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ὑποστοῦν μόνον θυσίας, ὠρίσθη ὅτι διαρκούντος τοῦ πολέμου οὔτοι ἀπολαμβάνουν, πλὴν τῆς γενικῆς προστασίας τῶν πολιτῶν, καὶ εἰδικῆς τοιαύτης (ἀναστολὴ τῆς ἀποπληρωμῆς τῶν ἐνυποθήκων δανείων των) καὶ ὅτι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου θέλει καθορισθῆ τὸ μέτρον. καθ' ὃ θὰ καταβληθῆ τὸ τμῆμα τοῦ ἐνοικίου, ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον ἐδόθη ἀναστολή,

2) τὰς οἰκογενείας τῶν στρατευθέντων. Τὰ κράτη ἔλαβον εἰδικὴν μέριμναν ὑπὲρ τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὸ εἰσόδημα ἀπωλέσθη ἢ ἐμειώθη σημαντικῶς λόγῳ τῆς κλήσεως τοῦ προστάτου των εἰς τὰ ὄπλα. Οἱ πόροι διὰ τὰς σχετικὰς δαπάνας ἀντλοῦνται τόσον ἐκ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅσον καὶ ἐξ εἰδικῶς ἐπιβαλλομένης φορολογίας. Εἷς τινὰς χώρας μάλιστα συνεστήθησαν πρὸς τοῦτο καὶ εἰδικὰ κονδύλια, ὡς ἐν Γαλλίᾳ τὸ Fonds de solidarité nationale (διατ. 26 Σεπτ. 1939), τροφοδοτούμενον ἐξ εἰσφορᾶς τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῶν κερδῶν των, ἐκ κρατήσεων ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν ἐργαζομένων καὶ δι' εἰδικῶν τινῶν φόρων. Τὰ κριτήρια, βάσει τῶν ὁποίων προσδιορίζεται τὸ ποσὸν τοῦ περιεχομένου βοηθήματος, εἶναι συνήθως τὸ κόστος τῆς ζωῆς ἐν τῷ τόπῳ τῆς διαμονῆς τῶν ἐπιδοτούμενων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τέκνων, ἅτινα βαρύνουν ἐκάστην οἰκογένειαν. Εἷς τὴν Μεγ. Βρεταννίαν παρέχονται καὶ ὑπὸ πολλῶν

ἐργοδοτῶν ἐπιδόματα εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν στρατευθέντων μισθωτῶν των,

3) τὰ θύματα πολέμου. Αἱ ἤδη ἀπὸ τοῦ προηγουμένου πολέμου θεσπισθεῖσαι εἰς τὰ διάφορα κράτη διατάξεις ὑπὲρ τῶν ἀναπήρων καὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν θυμάτων πολέμου ἐπεξετάθησαν πρὸς προστασίαν τῶν παθόντων καὶ πληττομένων ἐκ τοῦ σημερινοῦ πολέμου, εἰς μερικὰ δὲ κράτη, ὡς τὴν Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, Γερμανίαν, καὶ συνεπληρώθησαν καταλλήλως, ἵνα ἐφαρμόζωνται καὶ ὑπὲρ τῶν ἀμάχων θυμάτων τῶν πολεμικῶν γεγονότων,

4) τὴν δημοσίαν ὑγείαν. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας τῶν Κρατῶν εὐρύνεται ἐν καιρῷ πολέμου καὶ διότι εἶναι περισσότερα τὰ πρόσωπα καὶ αἱ περιπτώσεις (θύματα βομβαρδισμοῦ καὶ χημικοῦ πολέμου), τὰς ὁποίας αὕτη καλεῖται νὰ περιθάλη, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἢ προληπτικὴ ἰατρικὴ (ἀντιμετώπισις κινδύνων). Διὰ τοὺς λόγους τούτους τὰ κράτη ἐμερίμνησαν, ὅπως γίνῃ ἐπωφελῆς χρῆσις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰατρικοῦ κόσμου, φθάσαντα μέχρι ὑποχρεώσεως τῶν ἰατρῶν πρὸς ἐργασίαν, ὡς π.χ. ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ,

5) τὴν ἀνεργίαν. Ἡ τάσις πρὸς προστασίαν παντὸς δυστυχοῦντος, ἐνισχυομένη ἐκ τῆς ἀλληλεγγύης τοῦ πολέμου, ὤθησε τὰ κράτη εἰς τὸ νὰ δώσουν εὐρείαν ἔκτασιν εἰς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνέργων ἀρωγὴν, μειώσαντα τὰς προϋποθέσεις ἐπιδοτήσεως, ἀπλουστεύσαντα τὰς διατυπώσεις καὶ ἐπεκτείναντα τὸν κύκλον τῶν προστατευομένων προσώπων. Ἀξιόλογοι εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ δύο ἀγγλικοὶ νόμοι τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1939, διὰ τῶν ὁποίων παρεσχέθη εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἐργασίας ἐξουσιοδότησις, ὅπως λαμβάνῃ μέτρα σχετικὰ μὲ τὴν ἀσφάλισιν τῆς ἀνεργίας καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνέργων ἀντίληψιν.

Σ. Ι. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ